

50 år som katolik, tillbakablickar
Ett föredrag av Ulrika Rothstein
Vår Frälsares församling
Malmö 2004-05-14

(föredraget är en utskrift från en bandinspelning)

Jag har funderat på att hitta någon sorts vinkling av detta ämne. Vad är det jag skall lägga tonvikten på i detta enorma material? Då har jag kommit på, att det är två aspekter, som jag tycker är viktiga. Det är aspekter, som alla människor har med sig för att strukturera livet. Man kan kalla det på olika sätt. Jag kallar det den horisontala och den vertikala linjen.

Men jag har tyckt, att det har varit roligare att tala om ett fönster, ett fönster som jag öppnar åt sidan åt världen, eller ett fönster som jag öppnar uppåt mot himlen. Det är något, som jag har upplevt, att det har funnits med i mitt sökande, medvetet eller omedvetet. Jag vill belysa, hur jag hittat sätt att öppna fönster åt olika håll.

Jag måste börja lite med den genetiska aspekten. Det gäller att hitta vägar till medmänniskor, till världen, min upplevelse av skapelsen och min upplevelse av människan och min relation till andra människor. Jag tycker, att det är mycket viktigt. Jag har tron, att man har detta med sig, även om man inte är helt klar över det från början. Därför vill jag ändå tala om, att jag tror, att det finns lite genetiska faktorer. Jag har en farfars far, som var prost. Han var prost här i Skåne. Hans son blev ett "Guds barnbarn", och det blev inte så mycket religiositet i den familj, som jag kom att hamna i. När det gäller fönster uppåt kan jag egentligen bara tacka min mormor för en sådan sak. Hon gick i kyrkan, hon lärde mig att spela på piano, spela psalmer, och hon var en spontant god människa. Hon hade fönstren öppna utåt åt sidan. Hon var alltid vänlig och snäll. Det var hon, som sade till mig: Det är inte så lätt att vara liten. Det räckte förstås inte, när man sedan växte upp.

Vad som hände mig sedan, det var att jag i skolan hade kristendomsundervisning med bibliska berättelser. Jag tog det till mig helt och fullt och började be. Jag tog det helt till mig, och jag är tacksam för det. Det är en sorts bakgrund. Sedan började jag läsa kristendom på ett mer systematiskt sätt. Det var religionshistoria ock katekes, Luthers lilla katekes. När jag säger detta, tänker jag på hur jag själv gör, när jag undervisar. Man skulle kanske inte tala så mycket om faktorer i tron utan bara berätta lite mer. Skolan hade en annan sak. Vi hade morgonbön. De hade ibland ganska rutinmässiga inledningar. Men man sjöng så mycket psalmer. Det har jag haft en väldig glädje av. Man lärde dem utantill. Det är vackra psalmer, både musikaliskt och innehållsmässigt. På den tiden var det begåvade präster som skrev psalmer. Jag har en god vän, som påstår, att tack vare prästhemmen i Sverige överlevde kulturen, annars hade den aldrig överlevt. Det fanns mycket som lagrades upp som en slags bakgrund. Även om jag personligen uppfostrades i ett hem, där man var mycket medveten om den naturvetenskapliga bakgrunden, att allt skall kunna bevisas, och att man inte skall hänge sig åt romantiska ting. Religionen har absolut inget bevisvärde, även om vi i skolan hade en officiellt religiös inriktning, och man hade avslutningar med prästen och saker delades ut från prästens hand. Men det betydde liksom ingenting riktigt. Men ändå hade jag kvar en längtan att få något förklarat på ett mer vettigt sätt.

Jag upplevde, när jag var barn och bodde i Lund, att det var roligt att gå i Lunds domkyrka. Det fanns något, som jag inte riktigt förstod, vad det var. Jag tror, att det var ett budskap från

en verklighet, som jag inte riktigt kände. Där fanns kryptan och det astronomiska uret. Hela atmosfären fanns där.

Så kom jag till Malmö och gick på flickskolan. Min farfars syster var rektor, och i den familjen var det en del av barnen, som flyttade till Amerika. Det var ju dit man flyttade. En av farfars systrar blev nunna, anglikansk, presbyteriansk nunna. De grundade ett litet kloster i Boston som hette S:t Annes Convent. Tyvärr fick jag inte träffa henne. Detta skedde, innan jag fanns till, omkring 1900. Det var på 1930- talet jag kom till flickskolan. Begåvade kvinnor kunde bli lärare. Där fanns en samling trevliga, intelligenta och självständiga damer. Men så väldigt religiöst var det inte, även om man hade dessa morgonböner.

Så gick jag över till en annan skola, när jag skulle ta studenten. Jag har ett minne av, att vi där hade en mycket bra kristendoms lärarinna, som bodde i samma hus som jag. Hon lät oss få lite kritiska aspekter på saker och ting. Vi tog upp detta med Luther och Bondeupproret. Av någon slump fick jag vara den som granskade, hur han svängde och gick över till de höga herrarnas sida, och han var mot bönderna och han var lite kritisk mot upproret. Jag började ha synpunkter på den officiella religionen. Sedan hade vi även en historielärare, som var mycket skärpt. Han lärde oss, att Gustav Vasa en gång under reformationens införande talade om för riksdagen, att han hade fått en uppvaktning från bönderna i hans rike. De hade bett honom om, att den rena läran skulle predikas. Det tog han som ett bevis för att man ville ha reformationen genomförd. Men det visade sig i papprena, att så var det inte alls, utan de ville ha kvar sin katolska rena lära. Men Gustav Vasa gjorde en behaglig sväng, så att det upplevdes som ett stöd för hans eget agerande. Sådana saker fick vi lära oss.

I gymnasiet hade vi även en kristen gymnasistförening, KGF. Jag minns, att jag tyckte, att de var så inskränkta och moraliserande. Nu hade vi kanske otur. Det var så, att en av de 17 flickor (på flickgymnasiet) som gick i min klass blev två kvinnliga präster. Den ena var född katolik, och hon konverterade och blev kvinnlig präst. Jag blev så småningom katolik, och en av de andra blev också katolik. Det hör till saken att man också fick lära sig om katolska kyrkan. Den var en mycket skum historia, full av personer, som ljög och bedrog och var ute efter att lura in andra i fällorna. Jag minns ännu en bild man hade av en pilgrimsresa, där man såg påven sitta på en hög av benrangel och såg efter, om det var någon mer han kunde locka dit. Vi läste en bok som var mycket uppskattad, Fältskärns berättelser. Där ingår en berättelse om en jesuit, som for omkring med en dolk i krucifixet. Han skulle sticka ner Gustav II Adolf, som var hjältekonungen. Man hörde sådant.

Jag hade då bara sett katolska kyrkan på Gustav Adolfs torg. Det var en liten röd kyrka. När man gick förbi där, talades det tyska, för de tyska systrarna hade en skola där. Man kallade det tyska kyrkan. En enda gång kom jag dit, och det var med en av de klasskamrater, som sedan blev präst. Hon hade fått reda på, att man visade en Jesusfilm under Påsken, så vi bad om att få komma och se på denna film. Det var en stor händelse. Vi var mycket försiktiga där bland alla de skumma typerna. Vi fick se filmen, och det var intressant. Detta var alltså början med skolan och ambivalensen inför det katolska.

Sedan kom jag till Lund. Där läste jag filosofi de första åren. I Lund är man ofta på studentaftnar. Man bjuder in intressanta personer. På dessa studentaftnar uppträdde då och då en herre som väckte viss uppmärksamhet. Han var klädd i en lång vit skjorta men en liten svart krage. Jag förstod inte riktigt vad det var, men jag fick senare höra, att det var en dominikan, en katolsk präst, pater Paillerets. En gång hade jag med mig en liten pojke, som var utvecklingsstörd. Jag fick jobba med sådana barn på lasarettet i Lund. Denne pojke var

med mig, och vi mötte denne präst. Pojken stannade och tittade, sedan skrek han och sade ”Konstig gubbe”. Han hade aldrig sett något liknande. Sedan brukade vi säga, att det är den konstige gubben som kommer. Denne herre deltog i diskussionerna och pratade ganska bra svenska. På den tiden fanns det inte så många utlänningar. Jag fick en viss aktning för honom, men det var allt. Vi hade även Sven Stolpe någon gång. Han var katolskt influerad, men jag fick höra, att han var lite knäpp, så honom skulle man inte bry sig om. Jag tänkte, att det skulle vara roligt att veta lite mer om detta, men jag var mest intresserad av träffa andra studenter i andra länder.

Jag tillbringade flera somrar och semestrar med att resa utomlands. Första resan var till Östeuropa. Det berodde på att min mor var slavist. Hon hade talat så mycket om Tjeckoslovakien. När det fanns en kurs där, åkte jag dit. Av en händelse kom jag med på en resa till resten av Balkan. Jag har varit i de flesta balkiska staterna. Där började man att titta på minnesmärken. Där fanns kyrkor. Där fanns katolska kyrkor som i Prag och ortodoxa kyrkor som i Bulgarien. Jag lärde mig då, något som jag sedan fortsatte med, att då jag var trött och inte hade så mycket pengar, var det bästa sättet att gå in och sätta sig i någon kyrka. Då blev man så förvånad, för här i Sverige satte man sig inte i kyrkor. Det har jag aldrig varit med om. På landet var de endast öppna mellan kl.11 och kl.13 eller något liknande på söndagarna. Sedan låste man och var någon annan stans. Så varför skulle man gå till kyrkan? Till kyrkan gick man, när det var gudstjänst. Sedan hade man ingenting där att göra. Jag minns, att när jag kom tillbaka och bodde i Stockholm nära en svensk kyrka gick jag dit, när jag gick hem från jobbet. Det var kl. 15 på eftermiddagen, när jag jobbade halvtid. Då märkte jag, att de började titta på mig, när jag kom dit dag efter dag. De som satt där och skulle vakta kyrkan undrade, vad jag gjorde där.

Men så reste jag omkring. Jag var i Västeuropa, Italien, Frankrike, Tyskland och England. Det som hände och som var viktigt, det var att jag träffade studenter, som var intelligenta, upplysta, lätta att prata med, men som även hade en tro, som de talade öppet om. Det gjorde man inte hos oss. Det tyckte jag var lite lustigt. Det var särskilt en italienare, som kom ända nerifrån Sicilien som var mycket trevlig och mycket öppen om sin religion. Han talade inte om den som något konstigt eller som något han skulle sprida propaganda för, men det ingick i hans samtal över huvud taget. När jag sedan reste runt, hälsade jag på hans familj. De var mycket förvånade över att en flicka, som ändå tycktes vara av en ganska hygglig familj, fick resa ensam. De ställde sin bil med chaufför till förfogande. Så vi fick resa runt. Där fanns en underbart vacker kyrka. Sedan träffade jag en konvertit, en ung man från Schweiz. Eftersom han var konvertit, var han lite mer på bettet. Han sade en dag till mig: ”Vad tror du egentligen på?” Jag försökte förklara, att jag trodde på en god makt i tillvaron. Han började förklara, att det fanns verkligt viktiga saker man skulle lära sig. Hur det nu var, så hade han ett visst inflytande. Jag gick ju i kyrkorna, och jag tänkte, att nu har jag rest omkring och fått den vertikala aspekten, dvs. fönstret är öppet mot omvärlden, människorna runt omkring. Jag har lärt mig mycket, men fortfarande visste jag inte så mycket om riktningen uppåt.

Så hörde det till mina studier i filosofi, att man läste existentialism. Man talade om, att människor väljer livslögn. Det innebar någon slags tro, som de hade med sig och hänger sig fast vid. Jag kom fram till, att jag måste ha en livslögn. Både medvetet och omedvetet arbetade jag med, att jag behövde en tro. Om det sedan var en livslögn eller inte, det kvittade. Jag behövde något som gav mig en känsla av samhörighet, inte bara så, att alla var snälla och trevliga, utan jag behövde en förklaring och ett sammanhang. Hur skulle man hitta det? Jag tror, att jag hade ett slags personlig kris. Det var detta, att det måste finnas något mer i livet än att bara skutta omkring och ha lite roligt.

Så flyttade jag till Stockholm, och jag fick plats hos kväkarna. Det fanns några, som förmedlade detta. De behövde någon, som satt på deras expedition fyra timmar om dagen. Kväkarna var mycket trevliga människor, mycket personligt engagerade. De har gjort enastående fredsinsatser. Jag var där under den kommunistiska perioden. Då tog de kontakt med ryska ambassaden och bjöd in ambassadsekreterarna till ett samtal.

När jag var utomlands hade jag pendlat mellan två fenomen, som jag inte hade träffat tidigare. Det ena var kommunisterna. Det fanns unga energiska entusiastiska kommunister. En del av dem blev jag mycket imponerad av, för de var genomtänkta. De hade klara idéer och dessutom en öppen attityd, så man kunde prata med dem. De såg en utveckling i samhället, där det så småningom skulle bli mer och mer gemenskap och mer och mer socialism. Det trodde jag inte riktigt på, men jag uppskattade det. Så fanns det den andra gruppen, som var absolut rigida. De upprepade vissa fraser, och de hade vissa metoder. Jag måste berätta, hur det var, när jag var i Albanien. Jag var även där. Då blev vi visade ett nytt järnvägsbygge. Man hade inte haft sådant tidigare i Albanien. Man byggde det där för första gången. Då fick alla byar skicka dit några som hjälpte till där i byggena. När vi kom dit, var det med en internationell grupp studenter. När de skulle demonstrera järnvägsbygget för oss, stod där en man som var någon förman. Han berättade, att när de nu skulle bygga denna järnväg, skulle de bygga en tunnel. Till en början hade de haft en del utbildade ingenjörer, men de förstod, att de var fascistiska, så dem gjorde de sig av med allihopa. Så började de själva att bygga denna tunnel, och då hände det en del ras, och en del omkom. Men så småningom lärde de sig, hur de skulle bygga tunnel. Jag minns, att jag blev så arg. Jag tyckte, att det var ett sådant slöseri och så dumt resonemang, så jag gick min väg. Det var ett absurt sätt i det kommunistiska samhället.

När jag var i Italien upplevde jag, att det fanns en fruktansvärd uppdelning mellan fattiga och rika som vi inte har i Sverige. Vissa körde enorma bilar med flotta herrar, klädda i sista modet. Så fanns det de fattiga. Jag tänkte, att om jag hade bott här, så hade jag nog blivit socialist. Jag hade inte stått ut med att leva i dessa skillnader. Man fick intryck, som gick åt båda hållen.

Det andra fenomenet var katolikerna. Även de hade två grupper. Den ena gruppen var den, som kunde förklara, och som gjorde intryck på mig. Jag hade aldrig träffat religiösa människor, som samtidigt kunde vara så sällskapliga och glada. De kunde dricka vin, och de kunde dansa. Jag trodde, att man skulle vara mycket mer asketisk, om man skulle vara kristen. Sedan var det andra som sade: Kyrkan är sådan och sådan och heter Una Sancta, och allting annat är fel. Då blev jag misstänksam och tänkte, att det dröjer nog, innan jag kan inordna mig i detta. När jag var i Stockholm och började fundera, då gick jag ibland i en katolsk kyrka, för jag bodde på Söder, och där hade jag den nuvarande domkyrkan i närheten. Sedan hade jag den kyrka, som tillhörde Svenska kyrkan, dit jag ofta gick på eftermiddagarna. Så jag runt och tittade. Det fanns ju lite frikyrkor, men där passade jag inte så bra. Men vad de blev glada, att det kom någon dit. De bjöd in mig, men det var inte så roligt där. Jag började gå på Eugeniakyrkans kurser. Där minns jag en predikan om Treenigheten, som jag aldrig glömmer. Jag kände, att någonting finns här.

Så slutade min anställning i Stockholm, och jag flyttade till Lund, för där fick jag för mig att jag skulle läsa lite vidare. Där fick jag se ett anslag på studenthuset, att det skulle vara ett sammanträde med AC, Academicum Catholicum och man var välkommen dit. Så jag tänkte, att jag kan gå dit och titta. Då fick jag se dominikanpatern som jag hade sett tidigare. De hade

ett mycket bra föredrag och mysig miljö. Jag tänkte, att jag skulle kanske ändå försöka och se, hur detta är. Dominikansystrarna bodde även på samma ställe, de hade inte hittat något eget. Jag talade med deras moder, och hon sade, att hon kunde hjälpa mig att få ett boende i närheten. Hon kände några i närheten som hyrde ut till studenter. Så fick jag ett rum i närheten. De lånade mig böcker, bl.a. en bok om kardinal Newman. Det var en mycket förnäm bok. Jag blev mycket imponerad. Dominikanerna hade ett litet kapell, som var mycket förtjusande. Intill kapellet fanns ett samtalsrum, och jag började tala med den dominikanpater jag mött. Jag gled alltmer in i denna riktning. Jag började känna personer, som hörde till AC. Dominikanerna hade en trädgård, och intill den hade de ett hus, och efter ett tag fick jag hyra ett rum där tillsammans med andra studenter. Den ena studenten var redan katolik, och den andra var det inte. Och så fick jag också bo där. Vi åt lunch tillsammans och hade det mycket trevligt. Så började undervisningen med dominikanpatern. Detta var år 1953, tror jag.

Så började det bli sommar, och han sade, att nu gör vi uppehåll här under sommaren. Han sade då till mig, att antingen kan vi ta emot dig i kyrkan nu, eller får du vänta till hösten. Men jag kunde inte tänka mig att vänta till hösten. Skulle de ske, skulle det bli nu. Det var i maj. Jag tror det var den 30 maj i detta kapell. Jag hade bjudit dit några av mina släktingar. Men av dem fick jag nästan en utskällning, och de tyckte, att jag hade förrått fädernas kyrka. De flesta hade egentligen inte någon aning om dessa ting. De flesta betraktade det som något konstigt. De såg dessa människor klädda i andra kläder. En av mina skolkamrater hade varit med mig på en mässa, som på den tiden var på latin. Detta såg man som så underligt, och de svängde med sina rökelsekar. Det var något steg åt fel håll man tog, ansåg de. Men den som var glad, det var jag. När jag kom hem hoppade jag och skuttade av glädje. Jag upplevde, att nu hade äntligen fönstret uppåt öppnat sig. Jag hade en övertygelse om, att från och med nu kommer jag aldrig att vara ensam. Jag kommer aldrig att känna den konstiga upplevelsen att inte veta, vad jag skall göra nu. Jag vet en flicka som själv är ett Guds barnbarn. Hennes pappa var präst. Hon kan inte tänka sig att gå i kyrkan.

Jag var även konfirmand i Svenska kyrkan, men det var något som bara var en rolig sak. Jag var i Lunds domkyrka, då en släkting till mig konfirmerades i Svenska kyrkan. De berättade, att de hade haft så trevlig. Men de sade ingenting om någon undervisning utan bara om hur roligt de hade haft tillsammans. När jag kom därifrån var fader Ingemar, bendiktinmunken där. Jag minns, att vi bara stirrade på varandra och undrade, vad detta var. Man hörde inte talas om den religiösa delen av det hela. Jag minns, att prästerna på landet var litet bättre. Men det var längesedan. Jag upplevde inte, att det var något särskilt med konfirmationen.

Jag hade nästan tänkt att stanna vid detta, för jag har så väldigt mycket att säga om det som hände senare, så jag inte riktigt kan sortera det. Utveckling skedde i Lund. De byggde om, och byggde till kapellet, och det blev många konvertiter. Sedan kom de stora invandrarvågorna, och det fick stor effekt på kyrkan. När jag gick i kyrkan som nybliven katolik, minns jag, att det var en av systrarna, som tog tag i mig. Det var inte så, att man gick till kommunion på högmässan. Skulle man vara med om kommunion gick man i en särskild mässa tidigt på söndagsmorgonen. Man skulle ha fastat många timmar före kommunionen. Här i Malmö fanns en präst, som var en mycket god predikant. Han fick träffa min mamma. Jag tog honom en gång med till dominikanerna i Lund. En av hans käpphästar var, att man skulle akta sig för att förenkla allt för mycket för barnen i både undervisning och gudstjänst. Han talade särskilt mycket om de söta bilder man delar ut till barnen. Han sade, att om de får dessa och ser på dem som vuxna, kanske de ser ned på detta och tänker, att det katolska kan man inte fortsätta med. Jag minns, att en av dominikanerna blev mycket arg på hans synpunkter. Men man kan ju uppfatta det på olika sätt. Det är farligt om man tolkar det som man ibland gör med

konfirmationen, att den inte betyder något, att det inte finns något religiöst innehåll. Har man små söta bilder med lilla Jesusbarnet kanske det inte får betyda så mycket.

Det fanns en stor skillnad i atmosfären i Lund och här i Malmö. Dominikanerna hade en förkonciliär stil, som var mer öppen. Det var 1953 jag konverterade. 1951 blev det fullständig religionsfrihet. Tidigare hade man inte kunnat bli alla yrken som sjuksköterska och lärare. Det var inte förrän omkring 1960 man fick grunda kloster i Sverige och kalla det vid namnet kloster. Elisabethsystrarna har funnits längre i Sverige, men de använde inte namnet kloster. Franska skolan fanns även tidigare.